

Trekkervissen *Balistes carolinensis* (Gmelin, 1789) op stranden van de Westkust in 2006

Marie-Thérèse Vanhaelen

Toen ik op 18 december 2006 in dichte mist over het strand van Mieke Hille (Sint-Idesbald) naar Ster der Zee (Koksijde) trok, lag er op 't eerste zicht niet bijster veel bijzonders. Het was koud, want de voorafgaande nacht had er voor de eerste maal deze winter nachtvorst opgetreden. De beperkte zichtbaarheid belette me niet om te zoeken. Zo vind ik in de vloedlijn twee volledige bossen suikerwier *Laminaria saccharina* met tussen de hechtwortels één ruig krabbetje *Pilumnus hirtellus*, één porseleinkrabbetje *Pisidia longicornis*, wat koraalwier *Corallina officinalis* en 6 mosseltjes *Mytilus edulis* met rare vormen ten gevolge hun benarde positie tussen de grillig gekronkelde taaie wortels van het hechtorgaan.

Net vóór het strandhoofd bij Ster der Zee lag er in de bocht van de vloedlijn een dode vis. Nog wat korter erbij zag ik het: het was een trekkervis *Balistes carolinensis*, dadelijk herkenbaar aan de kleine mond met tanden, de eigenaardige plaats van de ogen, dicht onder de ruglijn, de mooie, gevorkte sierlijke staartvin, de eerst rugvin met de 3 stekels en de grijze, taaie lederachtige huid. Het was erg lang geleden dat ik deze soort op ons strand voor de eerste maal vond namelijk op 27 november 1988; toen lag er te Oostduinkerke, Duinpark in de stormvloedlijn een uitgedroogd, grijsbruin exemplaar waarbij één oog ontbrak. De huidige vondst had een vers voorkomen, behalve de ogen, die het sterkst aan uitdrogen onderhevig zijn en dan blijkbaar in de oogholte wegzakken. Die priemende, geheimzinnige blik had hij dus niet meer, spijtig! Bij de vondst zat de huid vol plakkerig zand. Meenemen om fotowaardig te maken, op te meten en nauwkeuriger te bestuderen was de boodschap (foto 1). Zó was ik ook zeker dat niemand dit exemplaar een tweede of ... derde maal zou melden.

Kort nadien, tijdens de eindejaarsexcursie, op 30 december 2006 vernam ik dat er in dezelfde periode nog meer trekkervissen waargenomen werden op de westkuststranden: op de website van de Strandwerkgroep meldde Walter Wackenier de vondst van een exemplaar *Balistes carolinensis* op 14 november 2006 ter hoogte van Nieuwpoort-bad voor de Barkentijn. Walter geeft als grootte ± 25 cm op. Uit de bijgevoegde foto blijkt dat ook deze trekkervis er vers uit ziet, het oog is niet zo duidelijk waarneembaar, de huid is eveneens gedeeltelijk beplakt met zand. Voor Walter is het, zoals voor mij, slechts de tweede maal dat hij deze vissoort aantrof op een Westkuststrand. Waar en wanneer vond hij de eerste en in welke toestand?

Eén dag vóór mijn vondst bij Ster der Zee zagen ook Franky Bauwens en Dominique Verbeke een trekkervis op het strand van Lombardsijde. Hoe groot en hoe vers was het dier?

Ook Filip Nuytens vond een trekkervis en plaatste de foto op 13 september 2006 op de site van de Strandwerkgroep. Dit exemplaar ziet er iets meer verweerd uit; vooral de vliezen van de rugvinnen zijn beschadigd, maar de eerste stekel staat pal overeind. Weer zien we dat het oog reeds uitgedroogd is.

Voor de volledige beschrijving van *Balistes carolinensis* verwijs ik naar Rappé & Eneman (1988).

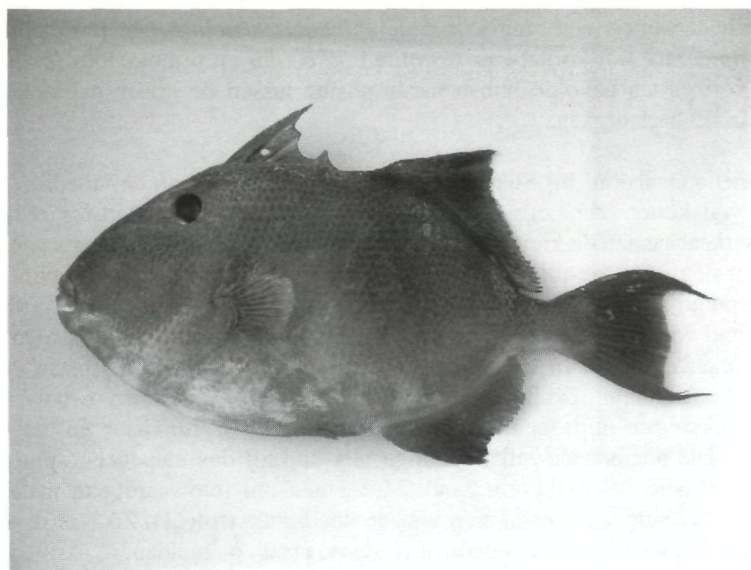

Foto 1: *Balistes carolinensis* (foto: Marc Paneels)

Voorkomen

De trekkervis *Balistes carolinensis* (*capriscus*) is de enige vertegenwoordiger in de Oostelijke Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee van een tropische soortenrijke familie, de Balistidae. De verspreiding van deze soort is aanzienlijk, van de Noordzee tot Angola en westelijk van Nova Scotia tot Argentinië (Gonçalves, 2000). Bij Coelus (1998) vind je een uitvoerige beschrijving van de trekkervis en informatie over het massale voorkomen op de West-Afrikaanse kust en de evolutie van de vangsten vóór onze kust. We leiden eruit af dat *Balistes carolinensis* in 1932 uiterst zeldzaam was op de Belgische kust maar dat er hier de laatste twintig jaar jaarlijks tussen 10 en 20

exemplaren gevangen worden. Het gering aantal strandvondsten bewijst dat hij nog steeds zeldzaam is op onze kust, maar daarin zou, met de huidige klimaatsverandering, wel eens vlug verandering kunnen komen.

Grootte

De meeste auteurs die ik raadpleegde geven een lengte op, schommelend tussen 25 cm en 45 cm. De exemplaren die we tot nu toe op het strand vonden zijn meestal kleiner dan 30 cm. Gonçalves (2000) schrijft dat ze voor de zuidwestkust van Portugal een lengte van 60 cm kunnen bereiken. Zelf constateerden we dat in de vissershaven van Sagres veel vissoorten met extreme grootte aangevoerd worden, bijvoorbeeld zeebaarzen van + 70 cm, doch reuzengrote trekkervissen zagen we er (nog) niet. Zim en Shoemaker (1961) spreken van de gewone trekkervis, tot circa 30 cm en de oceaan-trekkervis tot 60 cm (tot 2,2 kg of meer).

Leefwijze

De trekkervis leeft op rotsachtige substraten en in open zee van 5 tot 100 m. Trekkervissen worden door duikers meestal solitair of in paren opgemerkt. Ze worden frequent waargenomen onder drijvende objecten. Ze voeden zich met mollusken, crustacea (o.a. zeepokken) en stekelhuidigen. (Gonçalves, 2000). Om zijn prooi te bemachtigen en te verorberen is deze prachtige vis voorzien van twee uitzonderlijke attributen, namelijk de eerste rugvin en de aangepaste mond.

Door het ingenieuze systeem waarmee de eerste, grootste, zeer stevige stekel van de rugvin kan geblokkeerd worden in verticale positie, doordat de tweede stekel in horizontale houding gebracht wordt, is het een werktuig (een trekker) waarmee hij bijvoorbeeld zee-egels uit nauwe spleten in rotsen kan bemachtigen. Hij zou deze grote stekel ook gebruiken om aanvallers af te schrikken en zicht te verweren en eveneens om hardnekkig zijn eieren te beschermen.

De kleine mond is voorzien van sterke tanden; 8 in de onder- en 8 in de bovenkaak. Kinderspel dus om zee-egels en harde schelpdieren te kraken! Toen 'mijn' bewaarde trekkervis begon uit te drogen, werden de tanden veel beter zichtbaar (foto 2). Hoekig, scherp en als een zigzag bijna op elkaar passend. Bovendien is dit snij- en maalinstrument bij levende toestand kundig gecamoufleerd door een dikke lip omheen de schijnbaar onbeduidend kleine mond.

Volgens Pédrón (1999) heeft deze, van oorsprong tropische vis kunnen profiteren van het warme water van de Golfstroom om noordelijker in de Atlantische Oceaan door te dringen. Hij noemt *Balistes carolinensis* 'un gastonome' de moins en moins apprécié par les éleveurs de moules.

Voegen we hierbij nog dat fascinerende, spiedende oog zoals we het bij zijn tropische aquariumsoortgenoten kunnen bewonderen dan lijkt het geen twijfel: de trekkervis moet een buitengewone jager zijn.

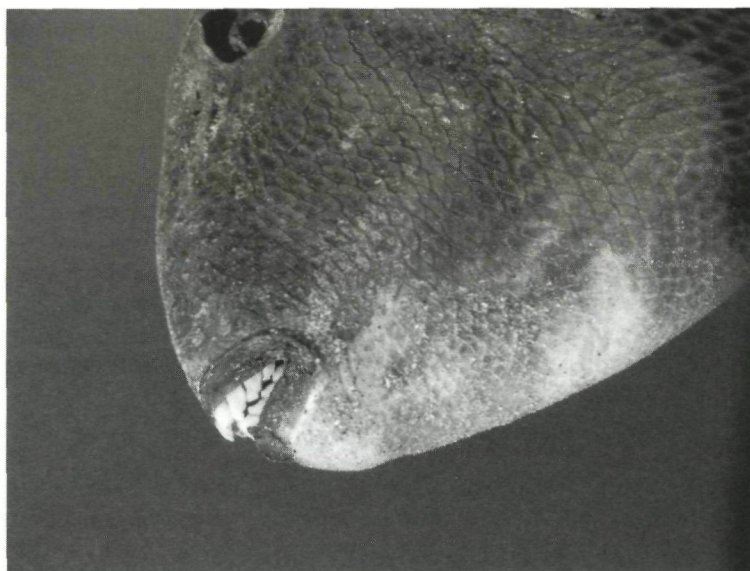

Foto 2: *Balistes carolinensis* (foto: Marc Panneels)

Visvangst

Balistes carolinensis heeft in Zuidwest-Portugal een lage commerciële waarde (Gonçalves, 2000). Elk jaar zien wij in de Algarve in de vishal van Loulé en Quarteira regelmatig een kleine hoeveelheid trekkervissen te koop aangeboden. Van de huid en vinnen ontdaan lijken ze in niets meer op die prachtvissen. Voor het culinair genot moet je ze niet kopen, want van een delicatessen kan je niet echt spreken. Wij zien ze toch liever levend!

Tropische soorten

Op een vissenposter, meegebracht door mijn echtgenoot Marc uit Australië 'Tropical Coral reefs - Great Barrier Reef' vond ik 4 soorten, namelijk:

- *Balistopus undulatus*, roodgelijnde trekkervis
- *Pseudobalistes flavimarginatus*, groene trekkervis
- *Rhinecanthus aculeatus*, witgestreepte trekkervis, beter gekend onder de naam Picasso-vis
- *Balistoides conspicillum*, grote-vlekken-trekkervis beter gekend als de clown-trekkervis.

In een plakboek 'Faunaflor Aquatic' uitgegeven door Chocolade Côte d'Or (rond 1950) vind ik ook nog enkele namen en een sterk verhaal dat ik de lezer niet wil onthouden. In

hoever alles wetenschappelijk juist is, weet ik niet. Ook de letterlijke vertaling van 'trekker' vis, in de betekenis van 'reizen' of 'wegtrekken' is ietwat grappig. Hier volgt de integrale tekst, onvertaald:

- a) Poisson Léopard migrateur p. 13
- b) Poisson Picasso p. 10
- c) Poisson migrateur strié – *Balistes undulatus* p. 15 est particulièrement agressif. Commun dans l'Océan Indien et dans l'Océan pasifique, il atteint une longueur de 35 cm. Sa Chair est vénéneuse, à tel point que sa consommation provoque de sérieux malaises, voire la mort. Le malade est pris de fortes fièvres et de frissons: des douleurs articulaires et des lumbagoes se manifestent. Il peut même se produire que, à court de respiration, l'intoxiqué meure. Lorsque le malade se remet de cet empoisonnement, il reste encore longtemps sujet à une curieuse interversion de sensations du toucher. Ce qui est froid lui semble chaud et vice versa.

We keren terug naar onze realiteit en volgen de gewone trekkervis op onze kust met waakzaam oog. Alle info en waarnemingen welkom.

Summary

In spring and early winter 2006 some specimens of the triggerfish *Balistes carolinensis* have been found on the Belgian beach.

Literatuur

- COELUS R., 1998. Trekkervis. Vriendenkring Noordzee Aquarium Oostende, 31: 29-34.
- GONÇALVES, J., 2000. Costa Sudoeste. Macrofauna marinha. Ed. Parque natural do Sudoeste alentejano e Costa vicentina. Odemira Portugal.
- PEDRON, J.M., 1999. Les poissons de mer Atlantique-Manche. Ed Gisserot p. 12-13.
- RAPPÉ, G. & E. ENEMAN, 1988. De zeevissen van België. De Strandwerkgroep, Oostende, 78 p.
- ZIM, H.S. & H.H., SHOEMAEKER, 1961. Natuurgids voor de vissen. Golden Press, New-York.

**Ter Yde,
8670 Oostduinkerke**